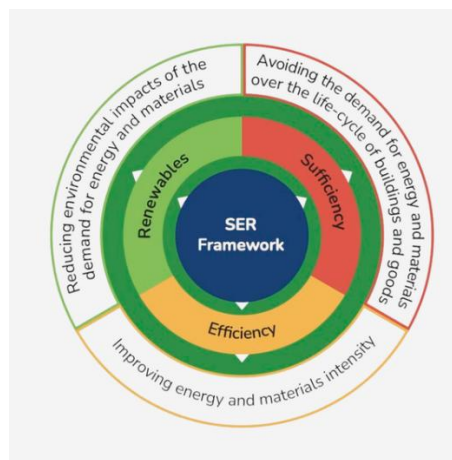

Naar een wonen en bouwen van het genoeg

Achtergrondnota bij panelgesprek van woensdag 18 november 2026

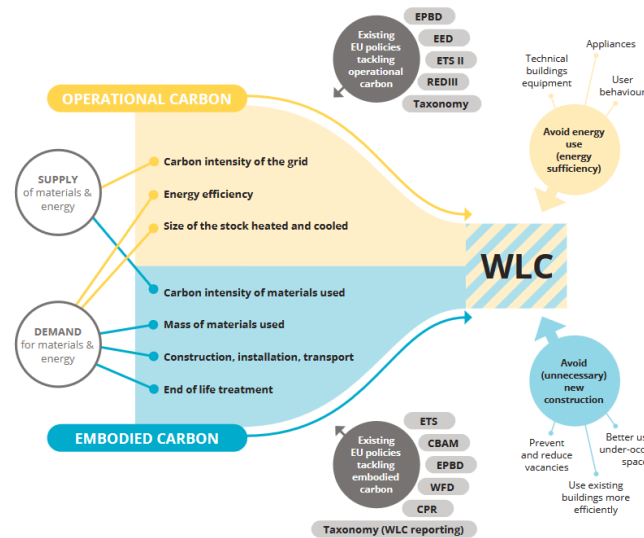
Tijdens het panelgesprek willen we dieper ingaan op het begrip 'sufficiëntie' in de context van de gebouwde omgeving. In deze nota leggen we kort uit waarvoor dat begrip staat en hoe het kan worden toegepast wanneer het gaat over wonen en bouwen. We geven vervolgens een reeks links voor mensen die meer willen weten.

Het begrip sufficiëntie of een economie van het genoeg

- Een algemeen uitgangspunt is dat we naar een economie zouden moeten gaan die terug volledig binnen de planetaire grenzen beweegt. Op dit moment overschrijden we globaal zeven van de negen planetaire grenzen. We wegen met andere woorden veel te zwaar op de draagkracht van de planeet, en dat uit zich in ecologische ontwrichting en toenemende ongelijkheid.
- Als het gaat over grondstoffen is de algemene trend dat bij ongewijzigd beleid de volgende jaren het globale grondstoffengebruik nog sterk zal toenemen. In het kader van het beleid voor een circulaire economie worden verschillende strategieën ingezet. Een groot deel van die strategieën kijkt evenwel enkel naar de aanbodzijde: hoe kunnen we er zo goed mogelijk voor zorgen dat er genoeg materialen zijn om aan een steeds groeiende behoefte te beantwoorden. Daarbij gaat men er vaak nogal gemakkelijk van uit dat 'behoefte' een neutraal begrip is. Stel dat we de nood aan mobiliteit nemen. Je kunt ervoor kiezen je hele mobiliteitssysteem af te stemmen op individuele auto's. Je kunt ervoor kiezen dat alle auto's grote en zware SUV's zijn, die allemaal in privébezit zijn. Een heel andere keuze kan zijn om relatief veel sterker in te zetten op openbaar vervoer. Daarnaast kan er dan een keuze zijn om auto's kleiner te maken, volledig herstelbaar en volledig in een deelsysteem. In beide opties is de 'dienst' verplaatsen gegarandeerd en is er dus in principe een gelijke welvaart. Maar in de tweede optie zal de totale hoeveelheid grondstoffen die we nodig hebben een stuk kleiner zijn. Het is dan ook belangrijk om in circulaire strategieën ook te kijken naar de vraagzijde en zo actief te proberen de hoeveelheid grondstoffen die we nodig hebben, in absolute termen te verminderen.

WHOLE LIFE CARBON EMISSIONS

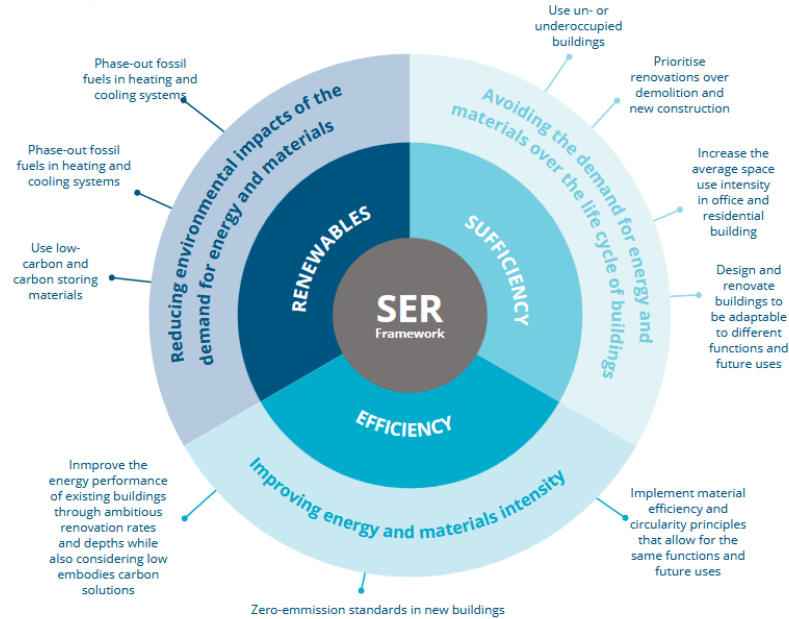

- Er zijn verschillende duurzaamheidsstrategieën. Een bekende strategie is efficiëntie. Dat komt heel kort samengevat neer op: ‘meer met minder’. Het is een zeer belangrijke strategie, die heel erg nodig blijft. Maar op zich volstaat die niet zomaar om weer binnen de planetaire grenzen te komen. Het kan bv. zijn dat je een nieuw huis bouwt met een zeer efficiënt verwarmingssysteem. Maar als je na een tijd analyseert kan het zijn dat je uiteindelijk evenveel of meer verbruikt, onder meer omdat het een heel groot huis is of omdat de bewoner denkt dat het niet uitmaakt dat het wat warmer is in huis. In al die materialen zijn ook nog eens geïncorporeerde klimaatemissies. Als je zo alles optelt, kan de eindbalans wel eens heel problematisch zijn. Als een strategie van eco-efficiëntie een manier is om de totale economie toch maar te laten groeien in BBP-termen, is het eindresultaat niet goed genoeg. Het overschrijden van de planetaire grenzen gaat misschien een beetje trager vooruit, maar het stopt niet, en zou eigenlijk achteruit moeten gaan. Daarom heb je complementair aan efficiëntie ook een strategie van sufficiëntie nodig. Als efficiëntie staat voor meer met minder, is dat nog altijd ‘meer’ in absolute termen, ook al is er een relatieve verbetering. Als je kiest voor ‘genoeg met minder’ krijg je uitzicht op een effectieve daling van het gebruik van grondstoffen en energie in absolute termen, en dat is echt nodig om weer binnen de planetaire grenzen te komen.

Sufficiëntie in wonen en bouwen

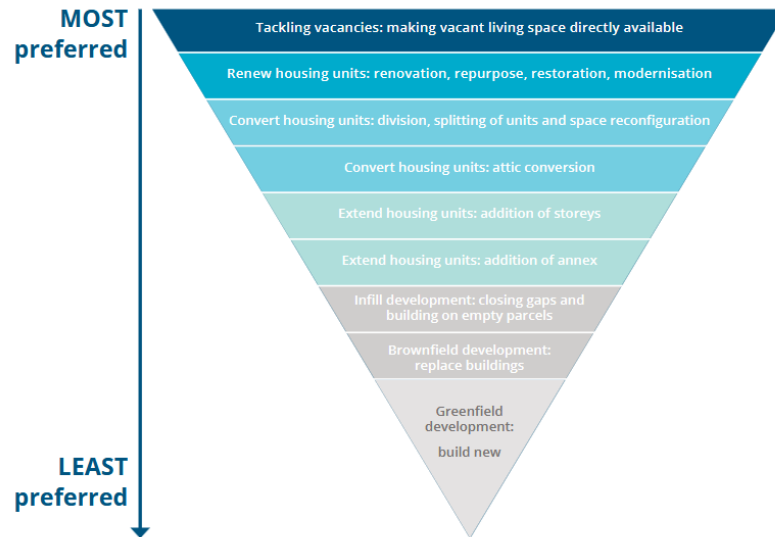
- De term sufficiëntie is op zich nog altijd een wat moeilijk woord, maar het principe erachter is zeker al lang geen onbekende meer in de wereld van het bouwen. Het gaat over een extra strategie, naast efficiëntie, die je kunt gebruiken om de voetafdruk effectief te verkleinen.

Figure 2: The SER Framework (outer section adapted from IPCC)

- In de praktijk gaat het bij efficiëntie over een hele reeks (ontwerp)strategieën die kunnen ingezet worden om de totale voetafdruk te verkleinen. Enkele voorbeelden:
 - Zijn er nog ongebruikte of onderbenutte ruimtes (in de stad) die we kunnen activeren voor wonen, zodat er geen nieuwe gebouwen moeten komen?
 - Kunnen we een bestaand gebouw met een renovatie in orde brengen voor een vernieuwde functie?
 - Kunnen we bestaande gebouwen opdelen of optoppen zodat er meer wonen binnen een min of meer gelijkblijvend aantal woningen mogelijk wordt?
 - Kunnen we nieuwe gebouwen zo ontwerpen dat ze aanpasbaar zijn aan nieuwe invullingen doorheen hun levenscyclus?
 - Kunnen we nieuwe gebouwen zo ontwerpen dat elk onderdeel ervan in principe opnieuw zou kunnen gebruikt worden?
 - Kunnen we voor nieuwbouw of verbouw secundaire materialen van elders of van op de site zelf gebruiken en zo vermijden dat we nieuwe materialen moeten inzetten?
 - Kunnen we de technieken zo ontwerpen dat ze leiden tot een 'sufficiënt' gedrag?
 - Is er bij aanvang van een project een grondige analyse mogelijk van 'wat hebben we echt nodig voor dit gebouw'? Op die manier kunnen onnodige ingrepen met materiaalimpact vermeden worden.
 - Kunnen we het ontwerpproces aanpassen aan (secundaire) materialen die beschikbaar zijn, in plaats van omgekeerd?
 - Kunnen we nadenken over een andere 'norm' van wat we nastreven als woonoppervlakte en als comfort? Kunnen we door combinaties van individuele en collectieve ruimtes en voorzieningen materialen uitsparen?
 - Kunnen we vergunningen en aanbestedingen zo aanpassen dat ze efficiëntie bevorderen?
 - ...

- Voor ontwerpers kan er worden nagedacht over een soort 'ladder' van opties die per project kunnen overwogen worden. Er is dus niet één strategie, het gaat over het telkens opnieuw inschatten wat de optimale keuze is.

Het Leuvens beleid op het vlak van wonen en circulariteit

- Leuven heeft een uitgewerkte stedelijke circulaire strategie. Werken aan circulair bouwen is een van de belangrijke doelstellingen daarbij. Als algemeen doel voor de strategie wordt gesteld dat we voor de Leuvense stadsregio willen streven naar een vermindering van het grondstoffengebruik in absolute termen. Ook in een bijdrage aan de publieksconsultatie over de nieuwe European Circular Economy Act gaf Leuven samen met Mechelen aan dat het belangrijk is ook te kijken naar de vraagzijde. Het efficiëntiebeginsel zou dus in het Europees kader moeten geïntegreerd worden.
- Leuven heeft een actief woonbeleid en wil via een brede strategie het recht op wonen voor de Leuvenaars garanderen. De uitdaging voor de volgende jaren is erg groot. Uit een speciale woonstudie bleek dat er tegen 2040 zo'n 8.000 wooneenheden moeten bijkomen.
- Tijdens het panelgesprek willen we onderzoeken hoe we de circulaire en woondoelen samen kunnen realiseren. Is het bv. mogelijk om minstens een deel van de woondoelstelling te realiseren zonder die enkel te vertalen in nieuwbouw?

Nuttige links

Algemene achtergrond

- [Global Resources Outlook 2024](#)
- [Planetary Boundaries](#)

Beleid Leuven

- [Stedelijke circulaire strategie Leuven](#)
- [Bijdrage Leuven en Mechelen aan de publieksconsultatie over de Circular Economy Act](#)
- [Woonstudie Leuven](#)

Achtergrondinformatie over sufficiëntie in de bouw

- [Opiniestuk Jan Mertens](#)
- [Dossier bij Pixii](#)
- [Dossier bij EEB](#)
- [BPIE, Prioritising existing buildings for people and climate](#)
- [BPIE, Sufficiency in the building sector for the whole life carbon roadmap – final report](#)
- [BPIE, Sufficiency in the National Building Renovation Plans: Recommendations for Member States](#)
- [Unlock the housing stock](#)
- [Labland](#)
- [Analysing the EU policy mix for the built environment from a sufficiency perspective](#)
- [Ten questions concerning housing sufficiency](#)
- [Exploring the potential of Sufficiency scenarios to reach Net-Zero buildings in Swiss municipalities](#)
- [Enough? Architecture and the Sufficiency Imperative](#)
- [The long road to a culture of sufficiency](#)

Architecten en ontwerpers

- [Archipelago](#)
- [RE-ST](#)